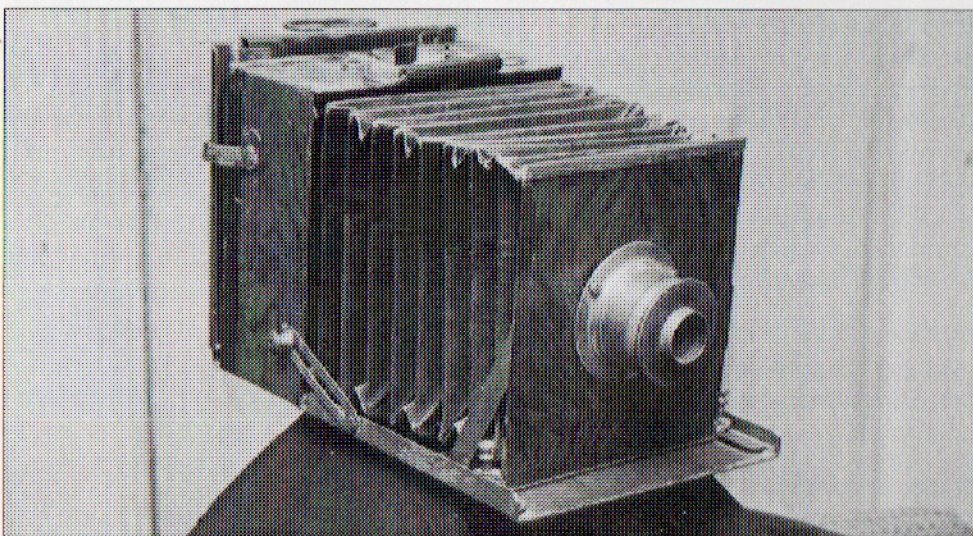

Ur museisamlingarna

På muséet finns två av Georg Nystöms gamla kameror från 1890-talet bevarade, en stor ateljékamera på stativ och en mindre handkamera försedd med bärhandtag. Den har en rörlig front som löper i ett par spår på den utfällda bottenplattan och som läses i läge efter skärpeinställningen av motivet. Skärpan ställs in på visirskivan som sitter nedskjuten i ett spår på bakstycket, sedan växlar man till plåtkassetten och frilägger den ljuskänsliga glasplåten. Efter exponeringen, som sker helt manuellt, skjuts skyddsplåten åter ned i kassetten som nu kan tas ur kameran för framkallning.

När tagningen är klar skjuter fotografen in framstycket och viker upp bottenplattan mot kameran som nu har blivit en behändig liten låda. Till utrustningen hörde ett stativ och en svart duk som fotografen kröp inunder vid inställning av motivet.

Med denna kamera har Georg Nyström tagit flera av de äldre bilderna i vårt fotoarkiv. Ca 1400 glasplåtar finns förvarade på stadsarkivet i Eskilstuna. Från dessa plåtar har ca 1000 bilder framtagits och finns bevarade i arkiv på Torshälla rådhus.

Text och foto Bernt Pettersson

Årg 6 Nr 1 1996

S:t Olof

Medlemsblad för hembygdsgeningsen
S:t Olofs Gille i Torshälla

Logen 47 Frid Torshälla

Bilden ovan visar tjänstemännen i Logen 47 Frid Torshälla. Det är Georg Nyström som tagit bilden och som även målat standaret, som syns i bakgrunden. Grupp-bilden togs i samband med Logens 10-års jubileum 1891. På bilden bär tjänstemännen regalier, som visade på den tjänst medlemmen hade i föreningen. Regalien

märkt Ö.L.T. tillhörde således Överste Loge Templare o.s.v. Som synes hade kvinnorna samma möjlighet att väljas till tjänstemän som männen.

Demokrati och folkbildning har förutom nykterhetsarbetet hela tiden varit ledstjärnan för arbetet inom IOGT-NTO rörelsen i Torshälla.

Åldermannen har ordet

ETT GOTT NYTT HEMBYGDSÅR

önskar Gillets styrelse Er alla.

På denna sida vill vi ge Er information om det som har hänt på sista tiden, vad vi sysslar med just nu och vad vi planerar inför framtiden.

Genom att vi fick så kort advent 1995, blev det en hektiskt tid inte minst för alla föreningsmänniskor. Redan på ett tidigt stadium insåg vi i styrelsen att vi måste inskränka våra adventsaktiviteter på gården från tre till en dag och göra utställningsmomentet i så blygsam skala att det rymdes inne i stora huset. Kyrkans pensionärskör Tonträffen och kyrkoherde Lars Markusson hjälpte gårdens gäster att komma i den rätta adventsstämningen. Tre spelemän fortsatte underhållningen under ett par timmar och ett litet Lucia-tåg avslutade samvaron. Det är en speciell stämning på gården och man känner sig verkligen förflyttad till en tid då människan inte var så stressad av alla måsten.

Under några månader har Gillet haft en ALU-anställd, Anna Kvist, som suttit på Stadsarkivet och skrivit av magistrats- och sockenstämmoprotokoll från tiden kring branden 1798. Dessa anteckningar ska nu bearbetas och ingå i den bok om Torshälla och livet i staden i slutet av 1700-talet som ska komma ut 1998.

Måndagen den 4 mars håller Gillet årsmöte på Kvarnen med sedvanlig utställ-

ning, som öppnas på kvällen och pågår i två veckor. Eftersom vi firar Hembygdens år under temat *Nils Holgerssons resa i nutid* kommer detta att prägla utställningen.

Georg Nyström är extra aktuell för oss nu när vi börjat förberedelserna av Holmbergets 100-års jubileum 1997. Vi går som bäst igenom det material som finns i form av tidningsartiklar, häften, vykort och fotografier. Någon form av dokumentation kommer det att bli.

I april får vi besök av professor Svante Strandberg, Uppsala, som kommer att berättat om ortnamnen i vår omgivning. Han tar tacksamt emot frågor i förväg, så är det något Du funderat över beträffande namn kan Du skriva ner det på ett papper och lämna till mig. Till den kvällen har vi inbjudit våra grannar österut, dvs Vallby-Sundby-Hammarby hembygdsförening.

Nu har kommunens hårda sparpaket även drabbat Gillet. Anslaget har varit generöst tilltaget därför att Gillet tagit på sig hela tillsynen av Bergströmska gården och trädgården liksom flaggningen på Rådhuset och Holmberget. För det senare tackar vi Stig Olsson! Detta har sparat mycket pengar åt kommunen. Halva anslaget, dvs 10.000 kr förlorar vi. Ur turist-synpunkt är gården mycket viktig och lockar många resenärer till vår stad

Margaretha Lindén

OM OSS därhemma i Torshälla

Eskilstuna-Kuriren fredagen den 27 oktober 1972

Elof Maxe Käsör och känd profil i Torshälla sitter i sitt hem och blickar ut över Storgatan och minns hur det var en gång i tiden.

Åstranden är nu renrakad på alla magasin och uppläggsplatser.

Storgatan tog förr egentligen slut här utanför där jag bor. Sedan tog Loggatan vid. Den sträckte sig utmed ån i forna tider från Skinnpälshuset och därifrån ända ner till Bondkroken. Skinnpälshuset hade fått sitt namn därför att det var en krog för sjömän och förbönder och i skinnpälshuset var det skönt, gott och varmt att vistas. Utefter Loggatan hade skutorna sina tilläggsplatser och där vimlade det av sjöfolk och bönder.

I min gröna ungdom var lastbryggorna som Nyby ägde en attraktion i många hänseenden. Ty ur skutorna där drogs allt vad som bruket behövde ha för driften, stenkol, träkol, skrot, tackjärn, kvarts, malm, mangan, dolomit, engelsk piplera samt timmer för sågen.

Allt detta drogs upp ur skutornas innandömen med kranar som drogs med handkraft. Och kranarna gnisslade dygnet runt.

Vad bruket tillverkade av plåt, spik och stångjärn bars bort även det sjövägen. All trafik till och från hamnen skedde på en dubbel- och smalspårig järnväg vars vagnar drogs av enhetshästar.

Det var ett rörligt liv i hamnen.

Längre ner och strax utanför fönstret vid Skinnpälshuset var skeppar Svenssons Solide och skeppar Flodbergs Maja förtöjda. De seglade i regel varor från Stockholm till handelsmän som så gott som alla hade sina hus utmed Storgatan.

Rakt över ån där jag nu sitter, hade Ernst Söderström sitt mjärdställe och i mjärden, då fisken kom till leken, gick mängder av abborre, gädda, gös och asp. För övrigt var det många mjärdställningar på båda sidor om ån. Till de bättre mjärdställena räknades Nyckelsmens, grosshandlare Blomkvists, åkare Erikssons samt skomakare Gustavs i Myrstacken. Bokhållare Andersson hos Ali Andersson tyckte att mjärdfisket inte var sportmannamässigt. Därför fiskade han med långt bambuspö och tog i Aliforsfallet aspar som vägde ibland sina modiga 6-7 kilo.

Just nu sitter det en ensam dubbeltrast i rönnen här utanför och pickar i sig av de röda bären. Är han den siste av de massor av kramsfågel som gubben Ståhle och Ernst Söderström idkade jakt på i rönnerna som frodades i rader utmed Loggatan och som de sköt och fraktade säckvis med Stockholmsbåten till Munkbron?

Nu har det förr så många gånger muntra livet i det närmaste försvunnit. Aldrig mer kan man tänka sig träffa sådana original som Håkan då han sprudlande av levnadslust dansade den Engelska giggen och Envis-Anna stod i porten till 96-an fylld av beundran. Och ifrån gubben Mälbergs lilla stuga nynnade en kvartett! – Djupt i havet på demantehällen o.s.v.

Nu har de muntra visorna och de mustiga historierna som drogs här tystnat. Nu skrider allvarstunga nykomlingar gatan fram utan att de tycks ha en aning om vilken minnesrik mark de trampar på.

IOGT-NTO:s ordenshus fotograferad i januari 1996.

Logen 47 Frid

I förra numret av S:t Olof berättade Olle Lorin om kulturgatan Lilla gatan och om Missionskyrkan och Baptistkyrkan. Denna gång stannar vi vid Lilla gatan 7 och nykterhetslogen 47 Frids ordenshus. Huset byggdes 1902 för medel som insamlats i Logen 47 Frids Byggnadsförening u p a. Insatsen var 25 kr per andel, som fördes in i en på personen ställd motbok. Även icke medlemmar kunde vara andelsägare.

Logen 47 Frid av IOGT (The International Order of Good Templars) bildades 1881 av G Lindholm Eskilstuna, då 24 medlemmar anslöt sig till den nya föreningen.

Bristen på lämpliga möteslokaler i Torshälla den första tiden gjorde att man t.o.m föreslog att få hyra fattighuset. För fester fick skolan disponeras, vilket framgår av ett protokoll från nov. 1881 där det står

ang. en fest tredjedag jul: "Skurning av skolsalen skall verkställas av de fruntimmer som tillhör föreningen".

Lokalfrågan löstes i och med förvärv av en äldre fastighet vid torget, huset låg på torgets västra sida emot kyrkan. I och med byggandet av det nya ordenshuset inlöstes det gamla huset av Torshälla stad, som lät riva det för att lämna plats för torghandeln och för det då nybyggda Folkets hus.

I det nya ordenshuset som byggdes på de tidigare förvärvade tomterna nr 59 och 66, har verksamhet oavbrutet pågått, och pågår fortfarande. Förutom det vanliga logearbetet ägnade sig medlemmarna åt teater, körsång och särskilt anordnades basarer som blev en viktig inkomstkälla för föreningen. Ett större lotteri som beviljades 1907 bidrog till att Logen 47 Frid,

år 1908 kunde lösa in andelarna i byggnadsföreningen. År 1910 var ekonomin så god att man kunde bygga till ordenshuset med vaktmästarbostad och tornhus, exteriört till det utseendet det har i dag.

Det skulle dröja ända till 1984 innan den senaste stora om- och tillbyggnaden kunde ske, då tillkom omklädningsrum, nytt kök och ett studierum på den nedre våningen, och två studierum en trappa upp.

Under årens lopp har "Godtemplar-lokalen" använts för mångahanda tillställningar, och varit en samlingsplats för torshällaborna. Hit gick man för att se "Körkaren" och andra berömda stumfilmer på kinomatografen. När ljudfilmen kom övertogs biografverksamheten i Torshälla av "Tip Toppbiografen" på Folkets Hus.

Livligt gick det till i lokalen när boxningsklubben anordnade boxningsgalor på trettio- och förtiotalen, kunnandet från

hemmaboxarnas sida var inte så stort alla gånger, men på deras kämpaglöd kunde publiken inte klaga.

Gymnastikuppvisning av logens egna medlemmar förekom, liksom folkdansgruppens uppvisningar.

Från mitten av trettioalet framfördes årligen kabaréer som blev mycket populära men som upphörde i och med krigsutbrottet. Efter kriget intog kabarégänget scenen igen, men den här gången i form av "Nyårsrevyer" vilka framfördes på Folkets Hus. Den sista revyn spelades där 1951.

Av tradition firas varje år Lucia i lokalen. Idag användes lokalerna till föreningsmöten, studiecirkel, motionsgymnastik, bordtennis och ungdomarnas dansträning m. m. Även UNFs Torshälla innebandy disponerar lokaler för sin verksamhet.

Text och foto Bernt Pettersson

Demonstration på torget omkring sekelskiftet. På bilden syns Logen 47 Frids standar och dess första fastighet.

Hembygdens år 1996

1996 genomför hembygdsrörelsen **Hembygdens år** under temat "*Nils Holgerssons resa i nutid*". Syftet är bl a att visa upp Sveriges kulturlandskap och kulturarv, att ge perspektiv på utvecklingen under 1900-talet, att föra fram hembygdsrörelsens idéer och att aktivera barn och ungdom att "Upp-täcka hembygden".

Vår utställning i Kvarnen i mars är ett av våra bidrag. Vi vill med Georg Nyströms gamla bilder och Bernt Petterssons nytagna visa den utveckling och förändring som Torshälla genomgått under det sekel som snart ligger bakom oss.

Vi har också kontakt med skolan där en klass har fått en pusselbit föreställande Torshälla och på den ska de rita en bild av sin bit av Sörmland. Annandag pingst är det stor familjefest för alla sörmlänningar på St Djulö vid Katrineholm, då det stora sörmlands-pusslet ska sättas ihop under överinseende av ingen mindre än Nils Holgersson själv.

Kallelse till årsmöte

Dagordning vid årsmöte den
4 mars kl 19.00 i Kvarnen

1. Årsmötets öppnande
2. Parentation
3. Val av mötesordförande, sekreterare samt två justeringsmän
4. Godkännande av dagordningen
5. Kallelse i laga ordning av årsmötet
6. Verksamhetsberättelse
7. Ekonomiska rapporter
a S:t Olofs Gilles
b Museistyrerelsens
8. Revisorernas berättelse
9. Fråga om ansvarsfrihet
10. Val av styrelsefunktionärer
11. Val av revisorer och revisorssuppleanter
12. Val av ombud vid Södermanlands Hembygdsförbunds årsstämma
13. Behandling av till styrelsen inkomna skrivelser
14. Medlemsavgifter för 1996
15. Övriga ärenden
16. Avslutning

Almanacka

Årsmöte

Månd den 4 mars kl 19 i Kvarnen

Förhandlingar.

Fotoutställning

Torshälla förr-Torshälla nu

(Utställningen pågår v 10-11)

Visning av filmen om Nyströms Bleck och Plåtkärlsfabrik

Servering

Om namn runt omkring oss

Onsdagen den 17 april kl 19.00

Kyrkans Hus

Professor **Svante Strandberg**, Uppsala, berättar om ortnamnen i våra bygder och ger oss svar på frågor om namn och platser i vår närmaste omgivning. Inbjudna är Vallby-Hammarby-Sundby hembygdsförening. *Samarr. Torshälla förs/ Studieförb Vuxenskolan*

Valborgsmässoafton

Tisdagen den 30 april

firas på Holmberget med sång och tal (OBS Inget fyrverkeri!)

Nationaldagen

Torsdagen den 6 juni

firas på Holmberget på sedvanligt sätt

Bergströmska gården

Sommaren 1996

Midsommardagen: sommarfest

Hantverksdagar torsd 27/6 tom 25/7

Hembygdsgårdarnas dag 4/8

Muséet öppet 23/6 - 3/8 kl 14 - 16

Utställning under sommaren:

Så var vi klädda en gång.

Efterlysning! Har Du några gamla kläder från Din egen barn- och ungdomstid eller ännu äldre som vi kan få låna till utställningen? Ring Margaretha Lindén snarast. Tel 35 68 83

Torshälla hem- bygdsförening S:t Olofs Gille

Styrelse:

Margaretha Lindén,

ålderman ..... tel 35 68 83

Erland Nilsson,

v ålderman ..... tel 35 76 54

Erik Enlund,

gärdesman ..... tel 35 55 75

Stig M Olsson,

syssloman ..... tel 35 56 67

Marianne Farving,

skrivare ..... tel 35 64 63

Leif Persson, ledamot .... tel 35 55 41

Östen Belin, ledamot .... tel 35 87 03

Suppleanter:

Ingrid Pettersson ..... tel 35 65 43

Siv Almgren-Andergrim tel 35 84 15

Ewa Jönsson ..... tel 35 70 37

Museiansvarig:

Mary Håkansson ..... tel 35 61 34

Redaktionskommitté:

Marianne Farving, Leif Persson

Medlemsavgift:

50:- för enskild och 75:- familj.

Postgiro: 26 81 47-6

**Bergströmska gården- hem-
bygdsgården Lilla gatan 12.**

Tel: 016/35 50 76

**Muséet öppet torsdagar maj-
september kl 14-16. Övrig tid
visning för grupper efter
beställning per tel 35 61 34
eller 35 68 83.**